

(*mesrûk* yerine) [s.52, 9a/16], *aruluk* "kadının iki hayız arasındaki temizlik devresi" (*tuhr* yerine) [s.232, 142b/8] vb. gibi.

BİLGİN'in çalışmasınının 249-252. sayfaları arasında *Nazmü'l-Hilâfiyyât Tercümesi*'nde geçen ve manaları verilmeyen Arapça ibarelerin Türkçe karşılıkları gösterilmiştir.

Çalışmada daha sonra *İndeks* kısmı (s.253-624) yer almaktadır. Burada *Nazmü'l-Hilâfiyyât Tercümesi*'nde geçen bütün kelimeler, alfabetik olarak metindeki manaları da karşılıklarına gösterilerek alınmıştır. Ayrıca kitapta geçen kelimelerin yardımcı fiillerle kullanım şekilleri ve ekli biçimleri her kelimenin altında gösterilmiştir. Eklerin geniş bir şekilde belirtilmesi, çalışmanın titizliğini bize göstermektedir. Fakat *İndekstekelimelerin ekli şekilleri* alfabetik olarak gösterilse herhalde daha iyi olurdu.

Eserin 625-626. sayfaları arasında *Kısaltmalar*, 627-632. sayfaları arasında ise *Bibliyografya* kısmı yer almaktadır. Sonunda ise *Nazmü'l-Hilâfiyyât Tercümesi*'nin Arap harfleriyle yazılmış olan *Tipki Basımı* (s.1-305) verilmiştir. BİLGİN'in çalışmasında kitabın *Tipki Basımının* verilmesiyle okuyucu, *Nazmü'l-Hilâfiyyât Tercümesi*'nin BİLGİN tarafından Latin harflerine transkribe edilen şekilleriyle Arap harfli yazılış şekillerini mukayese etme imkânı bulmaktadır. Bu sebeple tek nüshanın *Tipki Basımının* verilmesi çok yerinde olmuştur. Fakat BİLGİN'in çalışmasınının *Metin* kısmında varak esasına göre numaralanan sayfalar, kitabın baskısı yapılırken *Tipki Basım* kısmında normal sayfa esasına göre numaralanmıştır. Burada da varak numarası kullanılması gerekirdi. Bu, baskıdan kaynaklanan bir kusur olarak kabul edilmelidir.

Eski Anadolu Türkçesi devresinin ilk mahsüllerinden olan *Nazmü'l-Hilâfiyyât Tercümesi*'ni geniş bir şekilde ele alıp ilim âlemine kazandıran Azmi BİLGİN'in çalışmasınının Eski Anadolu Türkçesi devresini inceleyen ve fıkıh ilmiyle alakalı bilgiler edinmek isteyenlere ışık tutacağı kanaatini taşımaktayız.

Dr. Mehmet GÜMÜŞKILIÇ

M. Kaya Bilgegil'in Makaleleri, Hazırlayan Yrd. Doç. Dr. Zöhre Bilgegil, Akçağ Yayınları, Ankara 1997, 654 S.

Son dönem edebiyat araştırmacılarından olan Prof. Dr. M. Kaya Bilgegil, edebiyat tarihi, belagat ve dilbilgisi sahasında yaptığı çalışmalarla tanınmıştır. Onun, XVIII'nci Asır Saz Şairlerinden Kusûrî (İstanbul 1942), Cehennem Meyvası (Mensûr şiirler, İstanbul 1944), Abdülhak Hâmid'in Şiirlerinde Ledünnî Meselelerden Allah I: Allah ve O'nun Vücûdunu İfade Eden İsimler (İstanbul 1959), Türkçe Dilbilgisi, Edebiyat Bilgi ve Teorilerine Giriş Fasikül I-II (Ankara 1963), Ziya Paşa Üzerinde Bir Araştırma, Birinci Cild (Ankara 1970, Ankara 1979), Tevfik Fikret'in İlk Şiirleri (Erzurum 1970), Mehmed Âkif, Resmî Hâl Tercümesi Üzerine Küçük Bir Araştırma, Basılmamış Bazı Mektup ve Manzûmeleri (1971), Harâbât Karşısında Nâmık Kemâl (İstanbul 1972), Şâir Şinasî, Hâl Tercümesi Üzerinde Küçük Bir Araştırma (İstanbul 1972), Rönesans Çağı Cihan Edebiyatında Türk Takdirkârlığı (Erzurum 1973), Yakın Çağ Türk Kültür ve Edebiyatı Üzerinde

Araştırmalar I, Yeni Osmanlılar (Ankara 1976), Yakın Çağ Türk Kültür ve Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar II, Müteferrik Makaleler I (Erzurum 1980), Edebiyat Bilgi ve Teorileri I, Belagat (Ankara 1980, İstanbul 1989) adlı eserleri mevcuttur. Ayrıca, O. Okay ve H. Ayan tarafından hazırlanan Şeyh Galib'in Hüsn ü Aşk mesnevisinin yeni neşri (İstanbul 1975) için kaleme aldığı uzun bir tanıtma yazısı olan "Hüsn ü Aşk'a Dâir" başlıklı incelemesi, söz konusu yayının baş tarafında bulunmaktadır.

M. Kaya Bilgegil'in, 1950 yılından sonra bazı dergi ve gazetelerde çıkan ve bugüne kadar dergi ve gazete sayfalarında dağınık hâlde kalan çeşitli türden kalem mahsulleri ile daha önce yayımlanmamış otuz yedi yazısının bulunduğu bazı makaleleri, denemeleri, ders notları, yarım kalmış çalışmaları, ölümünden sonra Yrd. Doç. Dr. Zöhre Bilgegil tarafından bir araya getirilerek 1993 yılında "M. Kaya Bilgegil'in Makaleleri" adıyla Kültür Bakanlığı yayınları arasında yayımlanmıştı. Şimdi ise piyasadan kısa sürede kalkan bu eserin (bir bölüm eklenerek) ikinci baskısı Akçağ Yayınları tarafından yapıldı. Öncelikle Yrd. Doç. Dr. Zöhre Bilgegil'i Akçağ Yayınevini böyle bir eseri okuyucularını kazandırdığı için tebrik etmek gerekir.

"M. Kaya Bilgegil'in Makaleleri", altı bölümle bir "Ek" kısımdan meydana gelmektedir.

"I. Bölüm", "Denemeler ve Tarih Yazıları" başlığını taşımaktadır. Bu bölümde yazarın, Erzurum, İstanbul ve Trabzon'u konu alan şehir denemeleri ile dil, estetik, medeniyet ve tarih üzerine on beş yazısı bulunmaktadır.

Kitabın ilk yazısı olan ve 1966'da kaleme alındığı belirtilen "Sevin Bu İnsanları" (s. 15-17) başlıklı kısa denemede doğu illerimizde meydana gelen deprem münasebetiyle Erzurum konu edinilmiştir. "Yayımlanmamış Makale" dipnotuyla kitaptaki yerini alan "Has Bahçeler Memleketi" (s. 18-46) başlıklı uzun denemede Boğaz'ın Anadolu kısmı Üsküdar'dan Karadeniz'e kadar gittikçe genişleyen bir perspektifte sanatkârane bir üslûpla konu edinilmiştir. "Karşı taraf insan eliyle, insan modalarıyla şekil değiştirir. Bu taraf, insanın içine şekil verir. Burada, âdem oğluna âit herşey, Türk'e has, en güzel hüviyetine girer. (...) Bu tarafta herşeye; tevekkülü ile, istîğnasıyla, vekarıyla, tevazuuyla, sabrıyla bize has bir Müslümanlık havası sinmiştir" diyen yazar, vatan coğrafyasını "toprak" etrafında yorumlarken, diğer yandan da bu topraklarda yaşanmış tarih (devirlere ve bütün coğrafyaya Yahya Kemal gibi millî romantik duyuş ve düşünüş tarzı içerisinde bakar. Bu coğrafyadaki teferruatı Tanpınar'ı hatırlatan bir dikkatle yaklaşır.

"Lamartine'e Göre İstanbul" (47-69) adlı makalede Fransız şairi Lamartine'in II. Mahmud ve Abdülmecid devrinde şarka yaptığı iki seyahat sırasında İstanbul'un çeşitli semtleri ve abideleri üzerindeki müşahadeleriyle intibaları ele alınmıştır. Yazar, "Kaybolan İstanbul Türkçesi" (70-91) yazısında yazı ve konuşma dilinin cümleden başlayarak fonetik yapısına kadar çeşitli problemleri üzerinde durur, Türkçe'nin estetik zevkinin bozulmaya başladığı hususu üzerine dikkat çeker. Daha önce 1957'de yayımlandığı belirtilen "İçini Temaşa Eden Şehir'den" (92-94) denemesinde sanatkârane bir üslûpla Trabzon'nun medeniyet tarafından o yıllardaki henüz bozulmamış güzelliği anlatılır. "Cemiyetten Kaçma Temayüllerine Karşı" (95-99) başlıklı yazısı sosyolojik ve psikolojik bir mahiyet arz eder. M. Kaya Bilgegil bu denemesinde cemiyetteki aksaklıklar karşısında yılgınlık gösterip kaçmak yerine cemiyet içerisinde kalıp iyinin ve doğrunun mücadelesini vermenin gerekliliğine

dikkat çeker. "Tenkidi Tenkit" (100-101) başlıklı kısa yazıda tenkidin lüzumu ve özellikleri üzerinde durulur.

"Sanatkâr ve Güzel" (102-103)'de ise tabiat eserleriyle sanat eserleri arasındaki farka dikkat çekilmiş, sanat eseri karşısında insanın tavrı belirlenmeye çalışılmıştır. Onun, "Kaybedilen Topraklar" (104-129) yazısı Rumeli'ye hasredilmiştir. Bu yazıda, yakın tarihimizde Yunanlıların Balkanlar'da yaptığı mezalim, 'hatırat'lardan hareketle anlatılır. "Yunan Mezalimi" (130-155), bir önceki yazı olan "Kaybedilen Topraklar"ın devamı mahiyetindedir. "XV. Yüzyılda Bertran de La Brodquiere'in Eseri" (156-165)'nde yazar, XV. yüzyılda Türkiye'ye uğrayan Fransız seyyahları hakkında kısaca bilgi verdikten sonra Bertran de La Brodquiere'in seyahatnâmesini inceler.

"Millet ve Rü'yâ" (166-170) başlıklı yazısı, yazarı belirtilmeyen "Osmanlı, Osmanlıca, Osmanlıcılık" adlı bir makalenin tenkididir. M. Kaya Bilgegil, kimsenin Osmanlıyı yeniden diriltme arzusunda olmadığını belirttiikten sonra, Osmanlı tarihinden ve medeniyetinden kaçmanın, onu yok saymanın yanlış olacağı fikri üzerinde durur. "... tarihin, kendilerinden öğrenilecek, rü'yâya karışık sûrette hasreti duyulacak büyük, zengin mâziyi esirgediği milletler; çok yoksun insan topluluklarıdır. Bu çeşit kalabalıklar kendilerini millet hâline koyacak, kendilerine iç dinamizmi sağlayacak imkânlar manzûmesinden mahrumdurlar" diyen yazar, 'rüya' kelimesiyle ifade ettiği Türk tarihinin Osmanlı devresini Yahya Kemal tarzı bir anlayışla yorumlar. "Bir Medeniyeti Tasfiye Teşebbüsleri, Önsöz" (171-213)'ün, yazarın hazırlamakta olduğu "Yenileşme Çağı Türk Edebiyatı" adlı eserinden alındığı dipnotta belirtilmiştir. Bu kısa yazıda edebiyatın siyasetle olan münasebetine temas edilmiş, Tanzimat sonrası Türk edebiyatının "ya siyasetin emrinde, hedefini bekler; ya önünde, ona yol gösterir; ya da doğrudan doğruya içinde, bir 'hareket' hâli alır" denmiştir. Büyük bir çalışmanın girişi mahiyetinde olduğu anlaşılan "İki Medeniyet Dünyası Arasında İlk Barışma Belirtileri-Lâle Devri" (174-213) başlıklı makalede Osmanlı'nın gerileme dönemi siyasî tarihi üzerinde durulmuştur. "I. Bölüm"de bilhassa "Cemâleddin Afgânî ve Türkiye" (214-245) başlıklı etüt dikkati çekmektedir. Yazar, bu makalesinde XIX. yüzyılın sonlarından itibaren Türk münevverlerini derinden etkilemiş olan Cemâleddin Afgânî'nin milliyeti, fikirleri, faaliyetleri ve tesirleri üzerinde durmuştur. "İnanç Neye?" (246-248)'de ise insanlardaki "inanma problemi" ele alınmıştır.

"Güzel sanatlar ve Edebiyat" başlığını taşıyan "II. Bölüm"de yazarın estetik, edebiyat kavramı, Fransız edebiyatı gibi konuları ele alan yazılarına yer verilmiştir. Eseri baskıya hazırlayanın "Yayınlanmamış Makale" dipnotuyla kitaptaki yerini alan ve "Sanat Nedir?", "Güzel Nedir?", "Bedî Hüküm" alt başlıklarına yer verilen "Güzel Sanatlar Üzerine Kısa Bir Duraklama (Esthetique)" (s.251-253) adlı yazı, tamamlanamamış uzun bir makalenin girişi mahiyetindedir. "Edebiyat" (s.254-274) başlıklı makalede edebiyat kavramından başlayarak kelimenin etimolojik izahı yapılmış, Türkçe'de kazandığı manalar üzerinde durulmuş, çeşitli yazar ve şairlerin edebiyata yüklediği mana ve vazife tespit edilmiştir.

"Cihan Edebiyatında Rönesans" (s.275-314) başlığıyla kitaptaki yerini alan metnin dipnotunda "Yayımlanmamış Ders Notu" ibaresi bulunmaktadır. M. Kaya Bilgegil, bu ders notunda Rönesans'ın Avrupa edebiyatında ortaya çıktığı fikrî ve

sosyal zeminden başlayarak, edebiyattaki akisleri üzerinde durmuş, daha sonra klâsisizmden başlayarak sürrealizme gelinceye kadarki edebî ekolleri tanıtmıştır. "M. Bilgegil'in 1960 yılında yazmayı tasarladığı 'Fransız Edebiyatı Tarihi' adlı kitabının tamamlanmamış ilk kısmı müsvedde hâlinde kalmıştır" notuyla "M. Kaya Bilgegil'in Makaleleri" içerisindeki yerini alan "Fransız Edebiyatı Tarihi" (s.315-353), ilk edebî türleri ve ürünleri ele alır ve Fransız edebiyatı tarihine giriş mahiyetindedir. "Yine Şiir Üzerine" (s.354-355) adlı dikkate şayan kısa yazısı, bizde Yahya Kemal ve Ahmet Haşim çizgisinden gelen saf şiir anlayışı çerçevesinde değerlendirebileceğimiz bir denemedir. O, "şiir"le "şairânelik"i ve "şiir gibi"yi birbirinden ayırdığı, muhtevayla şekil uygunluğu üzerinde durduğu, ilhamla musiki'ye temas ettiği bu yazısında şiirimizin asıl kaynağının "şark şiiri" olduğunu, olması gerektiğini işaret eder.

"III. Bölüm", "Eski Edebiyat Etrafında" başlığını taşımaktadır. Bu bölümde yazarın biri halk şiiri, diğerleri klâsik Türk edebiyatı ve klâsik Türk kültürü hakkında yazılmış yedi makalesi bulunmaktadır. "Saz Şiirinde Destan" (s.358-367) yazısında saz şairlerine ait bir nazım şekli olan destan üzerinde durur. "Fuzûlî Divanı ve Bu Münasebetle Yapılan Hatalar" (s.368-382), bir tenkit yazısıdır. Yazar, Abdülkâfî Gölpinarlı tarafından yayımlanan Fuzûlî Divanı hakkındaki görüş ve tespitlerini ortaya koyar. "Bâkî'nin Bir Gazelini Şerh" (s.383-391)te Bâkî'nin "cânâ" redifli gazelinin şerhi yapılmıştır. Yazarın, "Hüsün ü Aşk'a Dair" (s.392-434) başlıklı uzun etüdü Şeyh Gâlib'in Hüsün ü Aşk mesnevisi üzerinde yapılmış bir incelemedir. Bu inceleme daha önce Orhan Okay ile Hüseyin Ayan'ın birlikte hazırladıkları ve 1975 yılında Dergah Yayınları arasında ilk baskısı yapılan "Hüsün ü Aşk" isimli eserin baş kısmında yer alır. 1976 yılında Erzurum'da verilen bir konferans metni olan "Mârifet-nâme Sahibi İbrahim Hakkı'ya Göre İnsan Kalbi" (s.435-447) adlı yazı, İslâmî kaynaklar ve tasavvuf çerçevesinde İbrahim Hakkı'nın insan kalbi hakkındaki görüş ve tespitlerini ortaya koyar. Yine bir konferans metni olan "Kadirîlik Hakkında Bir Muhtıra (I)" (s.448-451) ve "Kadirîlik Hakkında Bir Muhtıra (II)" (s.452-454) adlı yazısı, Kadirîliğin doğuşunu, gelişmesini ve Türkiye'de yayılmasını ele almaktadır.

"IV. Bölüm", "Son Asır Türk Edebiyatına Dair" başlığını taşımaktadır. Bu bölümde Tanzimat sonrası yenileşme dönemi Türk edebiyatını konu edinen yazılara yer verilmiştir. "Şeyh Müştak'a Dair Bir İpucu" (s.457-474) adlı araştırmada Âkif Paşa'nın bir mektubu vesilesiyle Şeyh Müştak diye bilinen zatın kimliği üzerinde durulmuştur. "Beyânü'l Unvân" (s.475-476) Cevdet Paşa'nın aynı adlı eseri hakkında kaleme alınan bir ansiklopedi maddesidir. Yayımlanıp yayımlanmadığı veya ders notu olup olmadığı hakkında hiçbir bilgi verilmeyen "Ziya Paşa'nın Terkib-i Bendi" (s.477-482), başlıklı kısa yazı muhtemelen bir makalenin müsveddesi olmalıdır. "Yayımlanmamış makale" notuyla kitaba alınan, "Recâf-zâde Mahmud Ekrem Bey" (s.483-503) ve "Abdülhak Hâmid" (s.504-540) hakkındaki yazılar, giriş mahiyetinde sanatçıların biyografileri üzerinde durduktan sonra bu sanatçıları edebî cepheleriyle tanır.

"Yahya Kemal'in Neseb Cetveli" (s.541) bir sayfalık kısa bir yazıdır. Şairin bilinen ilk ceddinden başlayarak soy kütüğü ortaya konmuştur. "Yahya Kemal İçin" (s.542-546), şairin şiir sanatı üzerinde duran kısa bir yazıdır. "Yahya Kemal'in Şiirlerinde Din" (s.547-575), Yahya Kemâl'in şiirlerinden hareketle onun din

telakkisi, eserlerinde dinî hayatın tezahürleri gibi hususlara açıklık getiren önemli bir araştırma / incelemedir. "Yahya Kemal'in Anayasa Dili Üzerinde Bazı Görüşleri" (s.576-578) ise, şairin 1942 yılında Anayasa dili hakkında meclisin açmış olduğu bir ankete Tekirdağ milletvekili olarak vermiş olduğu cevaptır. "Ahmed Haşim'in Zevcesinin İsmi" (s.579-580), adlı yazı şairin son yıllarında evlenmiş olduğu kadın tarafından Kadıköy Kaymakamlığı'na verilen ve isminin tespitine yarayan dilekçenin metnidir. "XX. Yüzyılda Türk Edebiyatı" (s.581-601), yazarın yayımlanmamış ders notu olarak kitaba alınmıştır. Bu ders notunda Millî edebiyat ve bilhassa Ziya Gökalp üzerinde durulmuştur. Yazar tarafından "Düzeltemediğim Yazı" notuyla daha önce Kubbealtı Akademi Mecmuası'nda yayımlanan "Fâruk Nafiz'in Ardından" (s.602-607), şairin ölümü üzerine kaleme alınmış hatıra nevinden bir yazıdır. "Necip Fâzıl'a Dair" (s.608-610), yine Necip Fazıl'ın ölümü üzerine kaleme alınan kısa bir yazıdır.

"Eğitim Üzerine Yazılar" başlığını taşıyan "V. Bölüm"de yazarın, eğitim problemi üzerine hazırlamış olduğu rapor ve diğer yazıları toplanmıştır. Eylül 1971'de yayımlandığı bildirilen "Eğitim Reformunda Strateji ve Yöntem" (s.613-618) başlıklı yazı, Eğitim Reformunda Strateji ve Yöntem Komisyonu'nun hazırlamış olduğu rapora yöneltilmiş bir tenkidtir. M. Kaya Bilgegil'in, "Rapor" (s. 619-626) adıyla yayımlanan yazısı ise 6 Mayıs 1974 tarihli Tebliğler Dergisi'nden hareketle IX. Millî Eğitim şûrâsının çalışmalarının tenkidine hasredilmiştir. M. Kaya Bilgegil, "Eğitim Enstitülerine Dair" (627-631) yazısında ise 1926'dan 1966'ya kadar öğretmen okullarının geçirdiği değişiklikler üzerinde durur. 1967 tarihli "Eğitim Çalışmaları"nda (632-635) ise İstanbul Millî Eğitim Müdürlüğü'nün çalışmaları söz konusu edilmiştir.

"VI. Bölüm"de "Şiirler" başlığı altında M. Kaya Bilgegil'in gençlik dönemi şiirleri bir araya getirilmiştir. Bu bölümde on dokuz şiir bulunmaktadır. Bu şiirler, bir araştırmacı ve hoca olarak tanınan M. Kaya Bilgegil'in, 1944'te "Cehennem Meyvası" adıyla yayımlanan mensur şiirleriyle birlikte düşünüldüğünde, sanatkar cephesini okuyuculara gösterir mahiyettedir. Değişik tesirler altında kaleme alınan ve üzerinde fazla durulup işlenmemiş intibai uyandıran bu az sayıdaki şiir, farklı tema ve imajlar etrafında geniş bir yelpaze gibi açılır. Bu şiirlerde Yahya Kemal tarzı neoklâsik denemelerden halk şiiri vadisinde kaleme alınmışına, Baudelaire ve Necip Fazıl'ı hatırlatan içe eğilmelerden Ahmet Haşim tarzı tahassüslere ve hatta Faruk Nafiz, Ahmet Muhip Dıranas, Ömer Bedrettin Uşaklı gibi şahsiyetlerin şiirlerini çağrıştıran memleket manzaralarının şiir iklimine taşınmaya çalışıldığı manzumelere rastlanır.

Üzerinde kısaca durduğumuz bu yazıların kitaplaştırılarak okuyuculara kazandırılması şüphesiz takdirle karşılanacak bir faaliyettir. Ancak, burada bizce önem taşıyan bazı hususlara dikkat çekmeden, bu vesile ile kitabı hazırlayan Yrd. Doç. Dr. Zöhre Bilgegil'i, bilhassa kitabın tertibinde gereken itina'yı göstermemesi sebebiyle tenkit etmeden geçemeyeceğiz.

İlk olarak kitabın ismi ve yazarı üzerinde durmak istiyorum. Bizce kitaba verilen isim (M. Kaya Bilgegil'in Makaleleri) hatalıdır. Yazarının kim olduğu hususunda da bir muğlaklık göze çarpmaktadır. Kapakta yazarın adının yer alması gerektiği yerde, Yrd. Doç. Dr. Zöhre Bilgegil'in ismini buluyoruz (iç kapakta "Hazırlayan Yrd. Doç. Dr. Zöhre Bilgegil" şeklinde kaydedilmiştir). Bu ise

kanaatimizce ciddî bir teknik hataya yol açmaktadır. Kitaptaki yazıların yazarı olan M. Kaya Bilgegil'in yazar kısmında ismi hiçbir şekilde yer almamaktadır. Hâl böyle olunca esasen M. Kaya Bilgegil'e ait olan bu eserin yazarının kim olduğunu açık olarak anlamak güçleşmektedir. Hemen bu noktada aklımıza şöyle bir soru gelir: Bir araştırmacı bu eseri çalışmasında kaynak olarak kullandığında yazar adını, dipnotta veya bibliyografyada nasıl gösterecektir? Bu soruya "M. Kaya Bilgegil" şeklinde (ki doğrusu budur) cevap verecek olursak kapakta ve iç kapakta yazar isminin yerinde M. Kaya Bilgegil'in adını göremiyoruz. Eğer bu soruya "Yrd. Doç. Dr. Zöhre Bilgegil" şeklinde cevap verecek olursak eserin yazarının Yrd. Doç. Dr. Zöhre Bilgegil olmadığı ortadadır. O, sadece kitabı baskıya hazırlayan kişidir. Bu noktada, daha önce bu neviden hazırlanan kitapları hatırlamamız gerekir. Meselâ, sağlığında hiçbir kitabı yayımlanmayan Yahya Kemal'in eserleri ölümünden sonra Yahya Kemal Enstitüsü tarafından, A. Hamdi Tanpınar'ın denemeleri Birol Emil, makaleleri de Zeynep Kerman tarafından hazırlandı ve yayımlandı. Bu eserlerde böyle bir problemle karşılaşmayız.

İkinci olarak eserin tertibinin üzerinde durmak istiyorum. Sayın Yrd. Doç. Dr. Zöhre Bilgegil, esere "M. Kaya Bilgegil'in Makaleleri" adını vermiş. Biz, kitabın isminin tedaî dünyasına bağlı olarak bu eserde Prof. Dr. M. Kaya Bilgegil'in ilmi makalelerini bulacağımızı düşünürken makalelerinin yanında denemelerini, sohbetlerini, hatıra yazılarını, ders notlarını, hatta şaşırtıcı bir şekilde şiirlerini buluyoruz. Böyle bir durum kavram karışıklığına yol açmaktadır.

"M. Kaya Bilgegil'in Makaleleri" adı verilen bir kitaba yazarın gençlik dönemi şiirlerini koymanın manasını anlamak güç gözükmektedir. Zira, "makale" adı altında hazırlanan bir eserde şiirlere yer verilmesi ne derece doğru bir yoldur? M. Kaya Bilgegil'in şiirleri başka bir isim altında ve başka bir eserde toplanamaz mıydı? Oysa "Önsöz"de Zöhre Bilgegil, "M. Kaya Bilgegil'in bir araya getirdiğimiz bu makalelerinin haricinde yazıları, yayınlanmamış şiir tahlilleri ve Tahassür adını taşıyan şiir defteri (1939-1940 yılları arasında yazdığı şiirleri) vardır. Bunları ayrı bir kitapta toplamayı uygun bulduk. Bilâhère bu kitabı da okuyuculara takdim edeceğiz." demektedir. Buna rağmen söz konusu şiirler kitaptaki yerini alıyor (kitabın Kültür Bakanlığı yayınları arasında 1993'te çıkan birinci baskısında bu bölüm yer almaz.). Acaba Sayın Zöhre Bilgegil, kaleme aldığı "Önsöz"den habersiz midir? Şimdi, şu sorularla karşı karşıya kalıyoruz: Kitaba konan "M. Kaya Bilgegil'in Makaleleri" başlığı altında yazarın makale dışında kalem tecrübelerinin de toplanması ne derece doğrudur? Böyle bir isim eserin muhtevasını ne kadar yansıtabiliyor? Bu kitaba başka bir isim konamaz mı idi? Edebiyatımızda şimdiye kadar fıkrayla hikâyenin, denemeye fıkranın karıştırıldığı görülümüştür. Ancak, makale ile sohbetin, makale ile şiirin karıştırılmasına pek rastlanmaz.

Burada bize daha vahim gözükten Necip Fazıl'a ait olarak bildiğimiz "Yunus Emre" şiirinin M. Kaya Bilgegil'e aitmiş gibi gösterilmesidir. Bir fikir vermesi ve karşılaştırma imkânı doğması bakımından şiirin önce Çile'deki şeklini, sonra da "M. Kaya Bilgegil'in Makaleleri" adlı kitaptaki şeklini "aynen" kaydettikten sonra meseleyi tartışmak istiyoruz:

YUNUS EMRE

Kaç mevsim bekleyim daha kapıda,
Ayağımda zincir, boynumda kement?
Beni de, piştiğin belâ kabında,
O kadar kaynat ki, buhara benzet!

Bekletme Yunus'um, bozuldu bağlar,
Düşüyor yapraklar, geçiyor çağlar;
Veriyor, ayrılık dolu semalar,
İçime bayılтан, acı bir lezzet.

Rüzgâra bir koku ver ki, hırkandan;
Geleyim, izine doğru arkandan;
Bırakmam, tutmuşum artık yakandan,
Medet ey dervişim, Yunus'um medet!..

Çile,
İstanbul 1993, s.383

YUNUS EMRE

Kaç mevsim bekleyim daha kapıda,
Ayağımda zincir, boynumda kement?
Beni de, piştiğim belâ kabında,
O kadar kaynat ki, buhara kalbet!

Bekletme Yunus'um, bozuldu bağlar,
Düşüyor yapraklar, geçiyor çağlar;
Veriyor, ayrılık dolu semalar,
İçime bayılтан, acı sid lezzet.

Rüzgâra bir koku ver ki, hırkandan;
Geleyim, izine doğru arkandan;
Bırakmam, tutmuşum artık yakandan,
Medet ey dervişim, Yunus'um meder!..

M. Kaya Bilgegil'in Makaleleri,
Ankara 1997, s.641

İsmi bile aynı olan bu şiir (ler)in benzerliği şaşırtıcı değil mi? Sayın Yrd. Doç. Dr. Zöhre Bilgegil'in hazırladığı "M. Kaya Bilgegil'in Makaleleri"ndeki "Yunus Emre" şiirindeki anlamsız baskı hataları (piştiğim ("piştiğin" olacak), sid ("bir" olacak), meder ("medet" olacak) da olmasa Necip Fazıl'ın "Yunus Emre"siyle arasındaki fark sadece bir kelimeye düşecek. Ayrıca "M. Kaya Bilgegil'in Makaleleri"ndeki "Yunus Emre", Sayın Yrd. Doç. Dr. Zöhre Bilgegil'in kaydıyla 1926 yılında kaleme alınmıştır. Necip Fazıl'ın şiir kitabı *Çile*'de de bu şiirin altında 1926 yılı kayıtlıdır. Bir şiirin bu kadar benzerlik arz etmesi bize şairlerin birinin diğerinden "intihal"de bulunduğunu düşündürmektedir. Burada hemen, M. Kaya Bilgegil'in Necip Fazıl'dan intihalde bulunduğu akla gelecektir. Ancak bunun aksi de düşünülebilir. Yani Necip Fazıl, M. Kaya Bilgegil'den almış olabilir! Acaba durum böyle mi?

Şimdi bu noktada M. Kaya Bilgegil'in biyografisine dönelim. Bunu yaparken de söz konusu eserin başında yer alan ve Sayın Yrd. Doç. Dr. Zöhre Bilgegil tarafından kaleme alınan "Hayatı ve Eserleri" başlıklı kısma göz atalım. Burada Sayın Yrd. Doç. Dr. Zöhre Bilgegil, M. Kaya Bilgegil'i tanıtırken "1921 yılında Gürün'de doğan M. Kaya Bilgegil, Mollavelioğlu diye bilinen bir aileye mensuptur" (s.11) demektedir. Şu hâlde M. Kaya Bilgegil, Sayın Yrd. Doç. Dr. Zöhre Bilgegil'in mantığına göre söz konusu şiiri beş yaşında yazmış oluyor. Bize durum bu iki ihtimalden çok farklı gözükmektedir. Kanaatimizce Necip Fazıl'a ait olan "Yunus Emre" adlı şiir, çok sayıda şiir severin yaptığı gibi M. Kaya Bilgegil tarafından şiir defterine (Tahassür) kaydedilmiş, daha sonra bu şiir defterinden "M. Kaya Bilgegil'in Makaleleri"ni hazırlayan Sayın Yrd. Doç. Dr. Zöhre Bilgegil tarafından, M. Kaya Bilgegil'e ait olduğu zannıyla kitaba kaydedilmiş olmalıdır.

Üçüncü olarak yazıların türlerinin isimlendirilmesinde pek isabetli davranıldığını söyleyemeyiz. Zöhre Bilgegil'in yazıların türlerini belirtirken denemeye makale dediğine rastlamak mümkündür. Ayrıca, Sayın Yrd. Doç. Dr. Zöhre Bilgegil'in kendi içerisinde yaşadığı tezatlar hemen göze çarpıyor. Onun karıştırdığı terimlerin başında makale ile deneme geliyor. "Önsöz"de, "M. Kaya Bilgegil'in bu kitapta topladığımız makalelerinin bazıları; Sevin Bu İnsanları, Has Bahçeler Memleketi, Kaybedilen Topraklar'da olduğu gibi deneme mahiyetindedir." dedikten sonra yazarın "Has Bahçeler Memleketi" başlıklı -sında deneme olan yazısına "Yayınlanmamış Makale" (s.18) şeklinde dipnot düşüyor. Hasılı, Sayın Yrd. Doç. Dr. Zöhre Bilgegil, bazı yazıları her isimlendirişinde farklı bir türün ismini kullanıyor.

Son olarak Sayın Yrd. Doç. Dr. Zöhre Bilgegil'in söz konusu eserin baskıya hazırlanmasında gereken itina ve dikkati gösterdiğini söylemek pek mümkün değildir. Daha önce yayımlanmış yazılardan bir kısmına "yayımlanmadığı" notunu düşmesinin yanında, aynı yazının baş tarafında yayımlanmadığı notunu, sonunda ise yayımlandığı derginin ismini ve sayısını buluruz. Meselâ, "Yayınlanmamış makale" dipnotu ile kitaba alınan "Yahya Kemal'in Şiirlerinde Din" (s.547-575) yazısının sonunda kitabı hazırlayan tarafından konan "İslâmi Bilimler Ens. Dergisi, C. I Sayı. I 1959" kaydını görünce şaşırırmaktan kendimizi alamıyoruz.

"İçindekiler" kısmında "Ek" diye bir başlık atılmış ve 655. sayfada "Yahya Kemal'in Soy Kütüğü"nin yer aldığı kaydedilmiştir. Fakat, belirtilen sayfada böyle bir "soy kütüğü"nü göremiyoruz. Eserde "Yahya Kemal'in Neseb Cetveli" başlıklı bir kısım var. Lakin bu kısım 541. sayfadır.

Netice olarak diyebiliriz ki, Prof. Dr. M. Kaya Bilgegil'in daha önce kitaplaşmamış makale, deneme vs. türden yazılarının yayımlanmış olması araştırmacılara, okuyuculara ve edebiyat severlere faydalı olacak bir faaliyettir. Eserin Türkiye için kısa sayılabilecek bir sürede ikinci baskısını yapması da bunu göstermektedir. Üstte bir kısmına temas ettiğimiz hatalar da olmasa eser, daha bir değer taşıyacaktır. Sonraki baskılarında bu tür hataların giderileceğini ümit ederiz.

Dr. Cafer KARİPER

Fatih ANDI, *Servet-i Fünûn'a Kadar Yeni Türk Şiirinde Şekil Değişmeleri*, İstanbul 1997, 375 s.

1839 yılında ilan edilen Tanzimat Fermanı'nın "Avrupalılaşmak" adına bir takım kanun ve kavramlar vasıtasıyla siyasî ve sosyal hayatımıza getirmek istediği topyekün bir zihniyet değişimi ve yeniden yapılanma anlayışı, daha işin başındayken asıl amacından saptırılarak batı yaşam biçiminin hemen bütün unsurlarının taklit edilmesi ve moda hâline getirilmesi şekline büründürülmüş; bu kılığıyla da önce saraya, devlet büyüklerinin konaklarına,yalılara, köşklere ve nihayet bütün İstanbul halkının hayatına nüfûz ederek yeni bir yaşayış devrinin başlamasına sebep olmuştur.

Siyasî ve sosyal hayatımızdaki bu değişiklik, 19. asrın ikinci yarısından itibaren edebiyatımızda da kendisini hissettirmeye başlamış; bir anlamda "halka iniş" hareketi olarak değerlendirebileceğimiz Tanzimat hareketinin prensiplerine uygun olarak